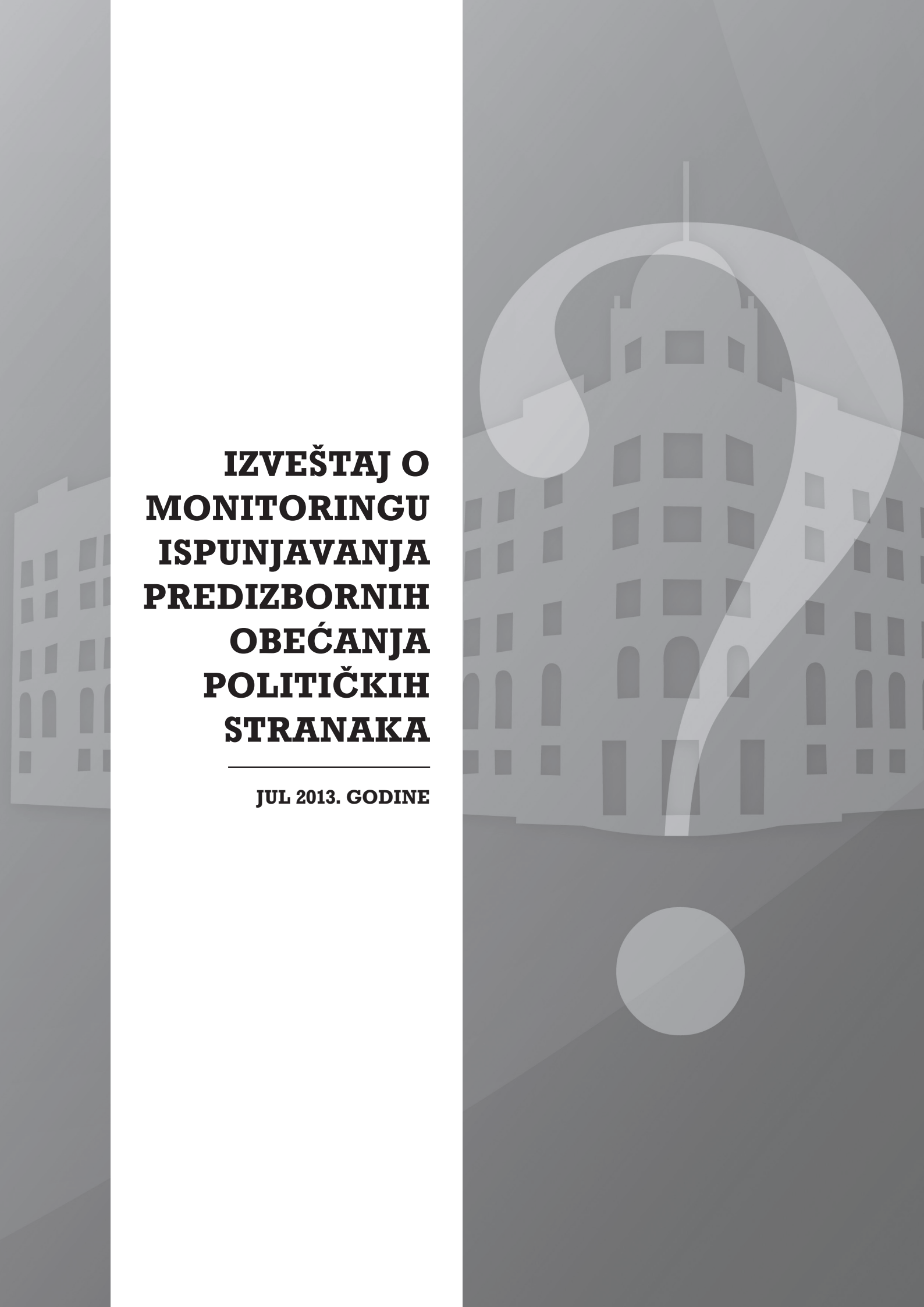

**IZVEŠTAJ O
MONITORINGU
ISPUNJAVANJA
PREDIZBORNIH
OBEĆANJA
POLITIČKIH
STRANAKA**

JUL 2013. GODINE

SADRŽAJ

UVOD	3
1. EKONOMIJA	6
POLJOPRIVREDA	6
PRIVREDA	7
JAVNE FINANSIJE - BUDŽET	11
PORESKA POLITIKA	12
2. BORBA PROTIV KORUPCIJE	15
3. ZDRAVSTVO	20
4. PROSVETA	26

UVOD

Petnaest meseci od poslednjih parlamentarnih izbora u maju 2012. godine i godinu dana od formiranja, kao i aktuelna rekonstrukcija dobar su momenat za sumiranje ključnih rezultata Vlade, njenih dometa i (ne)uspeha, trendova u reformama, mera koje su donete, kao i u kolikoj meri one odgovaraju ciljevima postavljenim tokom kampanje. BIRN Srbija zato već godinu dana sprovodi monitoring rada Vlade prateći javne politike u četiri oblasti koje su građani izdvojili kao glavne za njihov lični i društveni boljitak – ekonomija, borba protiv korupcije, zdravstvo i prosveta.

Uspeh reformi u svakoj od navedenih oblasti (detaljnije obrazloženo u ostatku izveštaja) može da posluži i kao smernica Vladi u procesima rekonstrukcije, gde bi se posebno akcentovale one oblasti u kojima je pokazan skroman napredak i na kojima bi nova/stara Vlada trebalo da radi. Bilo „kozmetička“ ili „suštinska“, partije na vlasti je sprovode pod parolom iniciranja veće političke odgovornosti, boljeg sprovođenja reformi, a sve u najboljem „interesu za građane“ i njihovog „boljeg života“.

Srbija novu Vladu dočekuje u značajno izmenjenom političkom kontekstu nego što je to bio pre godinu dana. Dominantni podtekst političkim promenama daju datum za početak pregovora o članstvu u Evropskoj uniji, kao i pomak u pregovorima sa Kosovom. Ekonomska kriza ulazi u svoju petu godinu i njeni efekti se i dalje osećaju kroz opšte osiromašenje i nizak životni standard – Srbija meri stopu nezaposlenosti od 25% radno sposobnog stanovništva, slab priliv direktnih i stranih investicija, rast cena prehrambenih proizvoda, energenata, struje i sl. U proteklih godinu dana, Vlada (a naročito stožerna stranka SNS) je gradila svoj kredibilitet i podršku građana na temu borbe protiv korupcije. U fokusu je bio rad prvog potpredsednika Vlade Aleksandra Vučića, i sporne privatizacije čije je preispitivanje tražila i EU. Afere Azotara, Sartid, Jugoremedija, Nibens grupa i druge, hapšenja bivših ministara, savetnika i državnih sekretara, poznatih biznismena, bile su ubedljivo najveća medijska senzacija prethodne godine i smatraju se kulminacijom napora Vlade u ovoj oblasti. Na nivou političkog komuniciranja, tema borbe protiv korupcije uspela je

u nekim momentima da dominira političkom agendom i da bude jedina neekonomska tema oko koje se mobilisu građani.

Odnosi u samoj koaliciji bili su dinamični u prethodnoj godini. Već od samog formiranja, previranja među strankama vladajuće koalicije su sve očiglednija, čuju se pozivi za vanredne parlamentarne izbore, a pokušaj konsolidacije i uspostavljanja stabilnijih odnosa je i aktuelna rekonstrukcija. SNS je kao pojedinačna stranka najviše profitirala učešćem u Vladi, jer im rejting među biračima značajno raste, kako pokazuju poslednja istraživanja javnog mnjenja. Nakon gotovo decenije vlasti koju je obeležila politika Demokratske stranke, dolazi do značajnog diskontinuiteta. Vladu formira dugo godina opoziciona Srpska napredna stranka, sa koalicionim partnerima nekada dominantnih demokrata. Iako je jedan deo stranaka u vlasti ostao isti (SPS i G 17 plus, sada URS), dominantno obeležje Vladi daju „naprednjaci”, koji su osvojili najviše mandata u Skupštini, koji imaju najviše ministara u Vladi i čija je snaga dodatno pojačana činjenicom da se i na čelu države nalazi nekadašnji predsednik ove stranke.

Kao i svaka koaliciona vlada, i aktuelna Vlada Srbije svoje politike usvaja i sprovodi kroz procese pregovaranja, dogovaranja i zastupanja interesa različitih grupa. Ta činjenica u značajnoj meri menja pravce i namere obećanja koja su data pred izbore. Uvažavajući navedene okolnosti, monitoring BIRN-a pokazuje ograničene efekte rada Vlade u ispunjavanju predizbornih obećanja datih građanima ili makar njihovo sporije ispunjavanje od dinamike koju su političari planirali, a građani očekivali.

Od četiri oblasti u fokusu monitoringa, najmanji napredak zabeležen je u oblasti prosvete. Najznačajnija zakonodavna aktivnost ticala se usvajanja Strategije razvoja sistema obrazovanja do 2020. godine, ali bez usvojenog Akcionog plana za njeno sprovođenje, ovaj sadržajan i obiman dokument ostaje na nivou stručne analize stanja u oblasti obrazovanja i želja za promenama u toj oblasti. Afera „mala matura“ i poništavanje rezultata završnog ispita za osnovne škole bacile su ozbiljnu sumnju na kapacitete ministarstva da reformu ovako važne razvojne oblasti sprovede do kraja.

U oblasti zdravstva delimično su ispunjena predizborna obećanja data građanima time što je proširen krug pacijenata koji imaju pravo na zdravstveno osiguranje o trošku države, a sprovedene su i neke od mera populacione politike. Usvojen je i dugo najavljivani Zakon o pravima pacijenata, kojim se prvi put prava pacijenata

normirana i zaštićena zakonom. U ovoj oblasti, pokazuju rezultati monitoringa, treba ozbiljnije raditi na uspostavljanju anti-korupcijskih mera, transparentnosti javnih nabavki i njihovoj doslednoj primeni, dostupnosti zdravstvene zaštite kroz jasno definisanje statusa privatne prakse, kao i na poboljšanju infrastrukture.

Strategija za borbu protiv korupcije najvažniji je dokument koji su Vlada i Skupština usvojile u oblasti borbe protiv korupcije. Ovaj dokument, između ostalog, sadrži i glavne preporuke za prevenciju korupcije i jačanje nezavisnih kontrolnih institucija kao neke od svojih mera. Koliko god da je revizija privatizacija pokazala odlučnost Vlade u borbi protiv korupcije, i dalje treba raditi na jačanju institucionalnih mehanizama kako bi se korupcija, koja je prepoznata kao sistemska, svela na minimum.

Iako je najveći broj zakonskih inicijativa pokrenut u oblasti ekonomije, u ovoj oblasti, koja je na samom vrhu proiriteta građana, ujedno je pokazan vrlo skroman napredak. Vlada nije uspela da nađe adekvatno rešenje za krizu, broj nezaposlenih je i dalje visok, mere za poboljšanje poslovnog ambijenta nisu dale očekivane rezultate (što se najbolje vidi po broju investicija), a potrebno je i hitno konsolidovati javne finansije kao bi se smanjio budžetski deficit i javni dug. U toku monitoringa, više puta je naglašena potreba za sistemskim reformama (javna preduzeća, penzioni fond, efikasnija administracija, povoljnija investiciona klima), kao i potreba za transparentnijim, efikasnijim i odgovornijim vođenjem javnih finansija. U nastavku izveštaja data je analiza ispunjenosti datih predizbornih obećanja u četiri, za građane, ključne oblasti - ekonomiji, borbi protiv korupcije, zdravstvu i prosveti. Ocena je data u tri kategorije - da je obećanje ispunjeno, da je delimično ispunjeno i da nije ispunjeno. Osim toga, gde god je bilo moguće i gde god je bilo dovoljno informacija (jer za neke oblasti informacija ni nema), dat je i narativni opis, odnosno analiza karaktera poteza koje su vlasti preduzele ili to nisu učinile. ■

1. EKONOMIJA

POLJOPRIVREDA

1. Subvencije i podsticaji

Status obećanja: delimično ispunjeno

Najznačajniji događaj koji je u vezi sa ovim predizbornim obećanjem je usvajanje *Zakona o podsticaju poljoprivredi i ruralnom razvoju*, koji je usvojen poslednjih dana januara 2013. godine. Iako je ovaj zakon, prema mišljenju mnogih, donet nepotrebno brzo i bez kvalitetne javne rasprave, on smanjuje diskrecionu moć vlade i pojedinih ministarstava u oblasti određivanja oblasti za subvencije i iznosa tih subvencija. Zakonom su garantovani minimalni iznosi podsticaja za poljoprivredne proizvođače za svaku godinu, koje Vlada neće moći da umanji. Vlada će svake godine posle usvajanja budžeta donositi maksimalne iznose podsticaja za poljoprivrednu proizvodnju, čime se smanjuje neizvesnost šta će i u kojim iznosima biti subvencionisano. Usvojenim zakonom podsticaji su predviđeni jednako i za one koji su vlasnici i za one koji su zakupci, a svako ko želi da se bavi poljoprivredom može na zakonom propisani način da dobije podsticaje, bez obzira na pravni i vlasnički status. Time se proširuje krug potencijalnih korisnika i stvaraju jednake šanse za poljoprivredne proizvođače. Naravno, kao i drugi zakoni i ovaj će svoje efekte tek pokazati u praksi u budućem periodu.

2. Investiciona ulaganja u poljoprivredu

Status obećanja: delimično ispunjeno

Početak 2013. godine obeležio je pokušaj vlade da traženjem strateškog partnera u arapskom svetu obezbedi sredstva za ozbiljnije investicije u poljoprivredi, pre svega u navodnjavanje, koje (po)ostaje hronični problem naše poljoprivrede. To je izazvalo nesuglasice i sporenja sa vojvođanskim vlastima, što pokazuje nastavak trenda nedovoljno transparentnog planiranja javnih politika i nedovoljnu saradnju sa svim zainteresovanim stranama. Iako je sa kompanijom Al Dahra iz Ujedinjenih arapskih emirata do sada potpisan ugovor o saradnji i niz sporazuma, rezultati i efekti ovih investicija se tek očekuju.

3. Unapređenje korišćenja EU fondova

Status obećanja: nije ispunjeno

Korišćenje fondova EU u oblasti poljoprivrede u najvećoj meri je povezano sa trenutnom fazom pristupanja Srbije EU. Tačnije, ovo obećanje se može ispuniti samo kada se maksimalno ispunje kapaciteti za apsorbovanje EU fondova u skladu sa onim sredstvima koje nam EU stavi na raspolaganje. Za te potrebe, vrlo je moguće da će biti neophodno da se institucionalno odrede posebne jedinice za ovu oblast, na način na koji je to uradila Hrvatska, na primer. Ipak, nekih konkretnih poteza u tom smislu reči nije bilo.

4. Dvostruko veći agrarni budžet

Status obećanja: ispunjeno

Budžetom za 2013. godinu predviđeno je povećanje agrarnog budžeta na oko 4,5% od ukupnog budžeta (*podsetimo, agrarni budžet u 2012. godini iznosio je oko 2,45%*). Time je agrar postao jedna od retkih oblasti u kojoj nije došlo do stagnacije ili smanjenja budžetskih davanja za 2013. godinu, već naprotiv, do povećanja, što je u skladu sa obećanjima koja su u predizbornoj kampanji davale sve političke stranke koje čine aktuelnu vlast. Ovo je jedno od retkih obećanja u oblasti poljoprivrede koja su ispunjena.

PRIVREDA

5. Podsticanje zapošljavanja

Status obećanja: delimično ispunjeno

Karakter ovog predizbornog obećanja je do te mere uopšten, da se on može podjednako tretirati i kao „ispunjen” i „nije ispunjen”. U situaciji u kojoj Srbija ima gotovo najvišu stopu nezaposlenosti u Evropi, svaki podsticaj zapošljavanju je dobrodošao; sa druge strane, svaki takav pokušaj, a bez podsticaja privredne aktivnosti i poboljšanja poslovnog ambijenta, predstavlja „kap u moru” i izgleda kao potpuno nedovoljan za rešavanje ovog problema. U svakom slučaju, aktuelna vlada nastavila je politiku prethodne vlasti u oblasti subvencionisanja investitora koji otvaraju nova radna mesta, što je politika koja doživljava ozbiljne kritike sa stanovišta opravdanosti i svrishodnosti na, ekonomski posmatrano, duže staze.

6. Izmene Zakona o radu

Status obećanja: nije ispunjeno

Iako predizbornim obećanjima nije precizirano šta bi trebalo da budu izmene Zakona o radu, one koje su usvojene u aprilu 2013. godine odnose se na unapređenje položaja trudnica koje su u radnom odnosu „na određeno”. Naime, one se ovim izmenama u pravima izjednačavaju sa onima koje imaju stalni radni odnos, što je svakako pozitivan pomak u pogledu položaja žena na porodiljskom i trudničkom odsustvu. Nova rešenja u Zakonu o radu najavljuju se kao deo mera vlade za poboljšanje privrednog ambijenta. Usvajanje zakona očekuje se do kraja godine i iako se priprema već godinama, nijedan nacrt zakona nije obelodanjen. Međutim u javnosti se već vodi polemika, sindikati već tvrde da je to akt po meri stranih investitora, dok domaći privrednici ocenjuju da će biti po meri zdrave ekonomije.

7. Podrška biznis sektoru

Status obećanja: delimično ispunjeno

Karakter ovih obećanja vrlo je sličan kao i u slučaju „podsticanja zapošljavanja”. Aktuelna Vlada (tačnije, jedan njen deo koji predstavlja kontinuitet sa ranijim vladama, a koji uglavnom personifikuje Mlađan Dinkić) nastavio je sprovođenje određenih mera za razvoj realnog, privatnog sektora. Međutim, ono što se pokazuje već duže vreme jeste da te mere daju vrlo ograničene rezultate, jer osim toga što predstavljaju veliki udar na budžet, ne daju svoje efekte u situaciji u kojoj se ništa se reformiše u javnom sektoru, koji pre ili kasnije „pojede” svaku intervenciju u realnom, proizvodnom sektoru!

8. Efikasnije administrativne procedure

Status obećanja: nije ispunjeno

Brojne kritike stručne javnosti ukazuju na to da Vlada ne posvećuje dovoljno pažnje unutrašnjim, pre svega administrativnim reformama, koje su građanima obećavale stranke na vlasti, a od kojih direktno zavisi i razvoj privrede. O ovome, na primer, govori izveštaj NALED-a i USAID-a o stanju u oblasti administrativnih reformi, koje pokazuju značajno usporavanje ove vrste reformi u periodu koji je posmatran i analiziran (prvi kvartal 2013. godine). U ovom izveštaju se konstatuje da „ništa nije urađeno na reformi radnog zakonodavstva i na lakšem izdavanju građevinskih dozvola, a nije došlo do obećanog

ukidanja novih nameta - na primer, u toku 2013. nije ukinut nijedan parafiskalni namet, pa i dalje postoje slučaj da stranke u postupcima pred Geodetskim zavodom plaćaju dve naknade za istu proceduru, a nije se nastavilo ni ukidanje velikog broja sudskih taksi koje su visoke, a i koje sudovi naplaćuju više puta u toku postupka". Navedeno je da je pogoršanje u oblasti propisa koji treba da olakšaju privređivanje i to što je izmenama Zakona o porezu na dobit firmi privredi dodatno onemogućeno korišćenje poreskog kredita i podsticaja, a ukinuti su i pojedini osnovi za oslobođenje poreza. Dalje, ocenjeno je i postoji bojazan da promena Zakona o rokovima plaćanja neće dati pune efekte, jer je pitanje koliko će mala preduzeća moći da ih koriste u odnosima s velikom kompanijama.¹ I tako dalje...

9. Javno privatna partnerstva Status obećanja: nije ispunjeno

U prethodnom periodu nije bilo aktivnosti koje se sistematski mogu dovesti u vezu sa ispunjavanjem ovog predizbornog obećanja.

10. Uspostavljanje kancelarija za brze odgovore Status obećanja: nije ispunjeno

Ovo predizborno obećanje biće predmet nove Strategije za reformu državne uprave, čija je izrada u toku, ali za koju se još uvek ne zna kada će biti usvojena.

11. Efikasnije izdavanje građevinskih dozvola Status obećanja: nije ispunjeno

U prethodnom periodu nije bilo aktivnosti koje se sistematski mogu dovesti u vezu sa ispunjavanjem ovog predizbornog obećanja. O tome svedoči i pomenuto istraživanje NALED-a i USAID-a, koje, između ostalog, konstatuje da se u ovoj oblasti apsolutno ništa nije promenilo.

12. Legalizacija objekata Status obećanja: delimično ispunjeno

U martu mesecu usvojen je *Zakon o posebnim uslovima za upis prava svojine na objektima izgrađenim bez građevinske dozvole*. Prema ovom Zakonu, objekti i delovi objekata koji su izgrađeni bez građevinske i/ili upotrebne dozvole do 11. sep-

¹ Detaljnije o ovome zveštaju videti na: <http://www.naled-serbia.org/vesti/629/U-prvom-kvartalu-izostali-rezultati-obe%C4%87anih-reformi>

tembra 2009. godine moćiće da se se „legalizuju”, odnosno upišu u zemljišne knjige, čime bi se nedvosmisleno steklo pravo vlasništva nad objektima onih građana koji su platiti izgradnju svojih kuća, ali iz različitih razloga (sopstvene nemarnosti, ali i nemarnosti države, koja je veoma usložnjavala izdavanje takvih dozvola) nisu za to stekli potrebne dozvole. Ovim zakonom država je izašla u susret nekoliko stotina hiljada građana koji su, uglavnom u toku devedesetih, rešavali svoje stambeno pitanje izgradnjom kuća bez potrebnih dozvola, zbog čega nisu mogli da se u zemljišnim knjigama evidentiraju kao vlasnici i zbog čega nisu mogli da ostvare sva prava koja proističu iz prava vlasništva (na primer, uzimanje kredita za koji bi kao zalog upisali hipoteku nad kućom, što je nemoguće ukoliko kuća nije „uknjižena”). Načelno, ovaj potez Vlade se može pozdraviti; međutim, ovakvi i slični zakoni uvek su „medalja sa dva lica”. Sa jedne strane, postavlja se pitanje da li su oni građani koji su legalno gradili svoje kuće sada „oštećena strana” i zašto su oni uopšte postupali po zakonima, kada je sada svima omogućeno izjednačavanje u pravu vlasništva? Osim toga, građevinarstvo i urbanizam su oblasti poznate po veoma izraženoj korupciji, kako ranije, tako i sada, pa se postavlja i pitanje da li će ovaj zakon samo dati „vetar u jedra” novom talasu korupcije ili će je na neki način sprečiti? Odgovor na ovo daće primena zakona, kao i usvajanje i primena planiranih pravilnika o upisu prava svojine, koji će tek biti usvojeni.

13. Zakon o oročenom plaćanju **Status obećanja: ispunjeno**

Vlada je u decembru usvojila važan Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama, čija je namera da ograniči rokove plaćanja, kako državnih organa, tako i privatnih preduzeća i to tako što će državni organi imati rok da svoje obaveze izmire u roku od 45 dana, a privatna preduzeća međusobno i prema državi do 60 dana. Ovaj potez Vlade naišao je uglavnom na pozitivne reakcije privatnog sektora, posebno zbog činjenice da je taj sektor do sada uglavnom krivio državu da je ona glavni generator kašnjenja u plaćanju i da se iz ponašanja države prema svojim obavezama dalje stvaraju problemi i u realnom sektoru. Međutim, kritike zakona su došle od strane potrošača, odnosno građana, koji će ovim zakonom biti najviše pogođeni. Ograničenje rokova plaćanja će se odraziti i na sistem odloženog plaćanja, posebno čekovima.

Trgovci koji su do sada imali praksu da daju robu na odloženo i po više meseci, moraće da naprave izbor ili da sa takvom praksom prekinu ili da nastave da kreditiraju kupce bez obzira na obavezu prema dobavljačima. Pitanje je samo ko od njih ima toliko likvidnih sredstava da i po sedam meseci čeka na naplatu robe prodane potrošačima! Zbog toga, može se očekivati da će trgovine smanjiti rokove za plaćanje robe na „poček” što će uticati na kupovnu moć građana.

JAVNE FINANSIJE - BUDŽET

14. Smanjenje agencija i nepotrebnih institucija Status obećanja: delimično ispunjeno

Iako je najavljivano smanjenje agencija i „nepotrebnih institucija” za neverovatan broj od njih 50, to je učinjeno samo sa sedam (!) agencija, institucija i fondova. Politički uticaji su, očigledno, bili veoma jaki i „otupeli su oštricu” jednog od osnovnih obećanja u predizbornom periodu.

15. Smanjenje birokratije i troškova države Status obećanja: nije ispunjeno

U prethodnom periodu nije bilo aktivnosti koje se sistematski mogu dovesti u vezu sa ispunjavanjem ovog predizbornog obećanja.

16. Restruktuiranje javnih preduzeća Status obećanja: nije ispunjeno

Iako je Zakon o javnim preduzećima usvojen u decembru 2012. godine, još uvek se nije pristupilo njihovoj reformi i restruktuiranju. Ceo postupak treba završiti do 30. juna 2014, kako je predviđeno Akcionim planom koji je Ministarstvo finansija i privrede pripremlilo kao deo Fiskalne strategije 2013. do 2015. godine. Kako je više puta najavljivano, a naročito u periodu rebalansa republičkog budžeta kada je bilo jasno da rezovi u potrošnji treba da se naprave, Vlada je kao prvi prioritet istakla restrukturiranje javnih preduzeća, a drugi donošenje i sprovođenje Akcionog plana za racionalizaciju u državnoj upravi i javnim preduzećima, što znači smanjenje troškova i znatne uštede jer se procenjuje da 179 javnih preduzeća pravi godišnje gubitke od oko 700 miliona evra.

17. Strane investicije i saradnja sa međunarodnim finansijskim institucijama Status obećanja: delimično ispunjena

Najveći podsticaj u ovoj oblasti došao je iz pregovora Vlade sa kompanijama iz Ujedinjenih arapskih emirata, Katara, Angole, kao i Rusije. Tim pregovorima i potpisanim sporazumima očekuju se investicije iz ovih zemalja u oblasti poljoprivrede, infrastrukture, energetike, bankarstva i vojne industrije. Iz Ministarstva finansija najavljeni pregovori sa Svetskom bankom, kako bi se osigurala podrška za strukturne reforme i jeftino finansiranje budžeta, dok ugovor sa Međunarodnim monetarnim fondom neće biti realizovan u toku ove godine.

PORESKA POLITIKA

18. Reforma poreske administracije /efikasnija naplata poreza Status obećanja: delimično ispunjena

U maju mesecu usvojen je niz važnih poreskih zakona, koji za cilj imaju povećanje budžetskih prihoda, usled ozbiljnih problema u ostvarenju planiranih mera monetarne i fiskalne politike, koja preta da ugrozi čitav sistem. Naime, uprkos najavama zvaničnika Vlade da je finansijska situacija stabilna, Fiskalni savet i veliki broj ekonomskih stručnjaka od početka godine je izlazio u javnost sa najavama da neće biti moguće ostvariti planirani deficit i privredni rast i razvoj, usled loših ekonomskih pokazatelja. U prilog takvim ocenama ide i predlog niza poreskih zakona, koje je Ministarstvo finansija predložilo, a Skupština usvojila krajem maja meseca ove godine.

Izmena poreskih zakona donose novine u oporezivanju zarada i imovine, naplati doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje, poreske olakšice za ulaganje u razvoj, prelazak na elektronsko podnošenje poreskih prijavi u 2014. godini, kao i obavezu plaćanja akcize na biogoriva i biotečnosti. Te izmene trebalo bi da rasterete privredu za četiri milijarde dinara. Izmene Zakona o porezu na dohodak građana predviđa se smanjenje stope poreza na zarade sa 12 na 10 odsto, uz povećanje neoporezivog iznosa sa 8.776 dinara na 11.000 dinara mesečno. Istovremeno, izmenama Zakona o doprinosima za obavezno so-

cijalno osiguranje povećava se stopa doprinosa za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje sa 22 na 24 odsto. Ključna izmena u Zakonu o poreskom postupku i poreskoj administraciji je prelazak na elektronsko podnošenje poreskih prijava u idućoj godini, a procenjuje se da bi to donelo smanjenje administrativnih troškova za više od 1,5 milijardi dinara. Kada je reč o izmenama Zakona o akcizama, predviđeno je uvođenje obaveze plaćanja akcize na biogoriva i biotečnosti.

Ovi zakoni su izazvali burne polemike u javnosti, koje su išle do toga da su pojedine sindikalne organizacije apelovale na predsednika Republike da ne potpisuje ukaze o proglašenju ovih zakona, pre svega zbog načina na koji su oni usvojeni - „preko noći”, po hitnom postupku, bez ikakve javne rasprave... osim toga, postoji ozbiljna bojazan da će ovi zakoni (ponovo) najviše uticati na najsiromašnije kategorije stanovnika, jer će zbog obaveznog povećanja doprinosa za PIO fond poslodavci očekivano smanjivati neto iznose radnicima, što će imati direktne posledice na njihov životni standard!

19. Ukidanje parafiskalnih nameta

Status obećanja: delimično ispunjeno

Skupština Srbije usvojila je u septembru 2012. godine izmene zakona kojima se ukida 138 parafiskalnih nameta. Iako je obećan nastavak ovog trenda, on je izostao u 2013. godini, pa se zbog toga ovo obećanje može smatrati samo delimično ispunjenim.

20. Povećanje poreza na dobit

Status obećanja: ispunjeno

U decembru mesecu usvojeno je zakonsko rešenje kojim se porez na dobit preduzeća povećava sa 10% na 15%, čime je ispunjeno ovo predizborno obećanje. Sa stanovišta „punjenja budžeta”, ova mera ima pozitivan efekat, ali je sa stanovišta razvoja privrede ona negativna, jer smanjuje mogućnost preduzeća da svojom dobiti dalje razvijaju proizvodnju i ulažu u svoj razvoj. To, dalje, poskupljuje proizvodnju, što se u krajnjem slučaju negativno odražava na cene i životni standard građana.

21. Promena u obračunu i naplati PDV-a

Status obećanja: delimično ispunjena

Jedine dve izmene u oblasti PDV-a je njegovo povećanje sa 18% na 20%, kao i delimična intervencija u vezi PDV-a na

opremu za bebe (i to povraćaj, ne i ukidanje!), što su veoma ograničene mere u pogledu poreske politike u domenu poreza na dodatnu vrednost.

22. Reforma penzionog sistema **Status obećanja: nije ispunjeno**

U ovoj veoma važnoj oblasti još uvek nisu učinjeni nikakvi reformski potezi, iako se o tome govori već više od decenije i iako nam međunarodne institucije ozbiljno prigovaraju da moramo reformisati penzijski sistem. Očigledno je da su otpori ovim reformama veoma jaki, a i nijedna vladajuća struktura nije želela da se ovim reformama zameri najvećoj i najdisciplinovanijoj grupi birača - penzionerima.

2. BORBA PROTIV KORUPCIJE

1. Strategija za borbu protiv korupcije Status obećanja: delimično ispunjeno

Nacionalna Strategija za borbu protiv korupcije, koja će važiti za period od 2013. do 2018. godine, usvojena je u Narodnoj skupštini 1. jula 2013. godine. Njeno usvajanje pozdravila je većina domaćih i međunarodnih institucija² koje se bave ovom temom, a dodatnu vrednost i „težinu” ovom dokumentu daje i to što ga je usvojila Skupština, a ne Vlada, kao što se to često dešava sa strateškim dokumentima. Zbog toga je legitimitet ovog dokumenta, kao i opseg njegovog delovanja, *potencijalno* veliki i ukoliko se ona bude dosledno primenjivala, mogu se očekivati kvalitativni i strateški pomaci u borbi protiv korupcije.

Međutim, status ovog obećanja je i dalje „*delimično ispunjeno*”, jer još uvek nije usvojen Akcioni plan za primenu Strategije. Akcioni plan, kao operativni i tehnički dokument, koji treba da odredi konkretne aktivnosti, odgovornost institucija, rokove i troškove, može u velikoj meri da unapredi ili unazadi kvalitet i sprovodivost Strategije, pa konačnu ocenu kvaliteta ovog dokumenta treba dati tek kada se usvoji i Akcioni plan.

2. Revizija privatizacija Status obećanja: potpuno ispunjeno

Političke stranke na vlasti su pokrenule opsežnu akciju ispitivanja načina na koji su izvršene neke od najvećih privatizacija društvenih i državnih preduzeća u prethodnoj deceniji. Osnovni „implus” za ovu aktivnost bio je izveštaj Evropske komisije, koja je navela da se u borbi protiv korupcije akcenat mora staviti na preispitivanje „sumnjive” 24 privatizacije, koje je svojevremeno analizirao i Savet za borbu protiv korupcije. Osnovana je radna grupa pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, koja je u tesnoj saradnji sa kabinetom Prvog potpredsednika Vlade zaduženog za korupciju, pokrenula istrage u Azotari u Pančevu, Sartidu u Smederevu, Jugoremediji u Zrenjaninu, javnih putarskih preduzeća. Naravno, svaka istraga ima svoj zakonom i objektivnim okolnostima predviđeni

² Na primer, Evropska komisija je u svom izveštaju od 22. aprila konstatovala da je Strategija obuhvatila sve relevantne oblasti i sektore u kojima je neophodno raditi kako bi se smanjila korupcija u Srbiji.

tok i trajanje, nakon nje sledi podizanje optužnice, sudski proces i pravosnažne presude za učinjenje zloupotrebe. Do toga još uvek nije došlo ni u jednom pomenutom slučaju, a javnost, makar prema najavama koje čelni ljudi objavljuju na društvenim mrežama, prve presude može očekivati „krajem 2013. godine”.³ Sada je, dakle, sve uglavnom u rukama pravosuđa, u koje javnost nema baš puno poverenja, posebno nakon dešavanja u kojima je Miroslavu Miškoviću (čije je hapšenje proglašavano „hapšenjem veka”) odobreno da se brani sa slobode, nakon uplaćenih 12 miliona evra jemstva.

3. Smanjenje partokratije

Status obećanja: delimično ispunjeno

Osnovni „instrument” za ispunjenje ovog predizbornog obećanja bio je usvajanje Zakona o javnim preduzećima u decembru 2012. godine, čija bi primena trebalo da dovede do smanjenja uticaja političkih stranaka na postavljenje direktora javnih preduzeća, koja su već duži niz godina „zlatna koka” i mesto udomljavanja partijskih kadrova. I zaista, Zakon predviđa da se direktori biraju na javnim konkursima. Međutim, osnivačima (Vladi, pokrajini i lokalnim samoupravama) se i dalje ostavlja veoma velika uloga u procesu izbora direktora, kao i u nadzoru nad radom direktora i JP kroz nadzorne odbore (koje postavlja niko drugi do osnivač). Na primer, javni konkurs sprovodi Komisija za imenovanje, koju, opet, postavlja osnivač; dalje, Komisija sastavlja rang listu od tri najbolja kandidata, iako kriterijumi za tu rang listu nisu do kraja razrađeni; na kraju, organ nadležan za imenovanje, odnosno osnivač, može izabrati bilo kog kandidata sa te liste, bez ikakvog obrazloženja, što govori o tome da će osnivači (u krajnjem slučaju, političke stranke koje „sede” u tim državnim institucijama) i dalje imati veliki uticaj na izbor direktora, a time i na rad JP. Zbog toga se ovo obećanje može smatrati samo delimično ispunjenim.

Važan aspekt Zakona o javnim preduzećima treba da omogući da njihov rad bude transparentniji nego do sada. Nesporna činjenica koja se može pročitati u Zakonu jeste da je predviđena obaveza objavljivanja planova rada, izveštaja o realizaciji planova, finansijskih izveštaja ili mišljenja revizora o njihovom radu. Međutim, Zakon je propustio da predvidi sankcije, odnosno bilo čiju odgovornost u slučaju da JP ne objavljuje predviđena dokumenta. Dosadašnja praksa je pokazala da kada god ne postoji odgovornost za (ne)činjenje, svako zakonsko rešenje ostaje samo „mrtvo slovo na papiru”. Bez efikasnog monitoringa sprovođenja

³ <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/360689/Vucic-Prve-presude-za-korupciju-krajem-godine>

ove zakonske odredbe, ovo obećanje će ostati kvalifikovano samo kao „delimično ispunjeno”.

Zakonom o javnim preduzećima ukinuti su upravni odbori, dok su ostali samo nadzorni. Naravno, primena zakona još nije sprovedena u potpunosti, pa upravni odbori nisu ukinuti, ali ako se bude računalo na to da će se Zakon poštovati i primenjivati, ukidanje upravnih odbora se očekuje u narednom periodu. Zbog toga (za sada!) ovo obećanje se može smatrati ispunjenim.

Ozbiljnu sumnju javnosti u spremnost Vlade da se ovaj zakon primeni do kraja, odnosno da on zaista dovede do „depar-tizacije” izazvala je činjenica da nije ispoštovan rok (30. jun ove godine) u kom je trebalo da se raspišu konkursi za direktore svih javnih preduzeća, na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou. Konkursi se, za sada, sprovode parcijalno i selektivno, što će samo stvoriti dodatnu konfuziju u praćenju rada javnih preduzeća i nedostatak poverenja u prave namere vlasti. Izgovor da su „rokovi bili kratki, a da je posao oko raspisivanja konkursa veliki” ne može se prihvatiti, jer to ukazuje na nedostatak strateškog planiranja i adekvatne projekcije koliko je zaista vremena potrebno za primenu određenih zakonskih normi. Od tri različita nivoa vlasti, do sada su najviše konkursa objavila ona javna preduzeća čiji je osnivač Republika, odnosno Vlada - 23 od 25. Pokrajina i lokalne samouprave daleko zaostaju za tim, a nema ni najave kada će ovaj posao biti do kraja završen na svim nivoima.⁴

4. Jačanje mehanizama nezavisnih institucija Status obećanja: Nije ispunjeno

Karakter ovog predizbornog obećanja je takav da je teško egzaktno meriti njegovu ispunjenost. Jačanje mehanizama može značiti „sve ili ništa”. Ipak, određeni pomaci su učinjeni, pre svega kroz iniciranje izmena Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, kojima bi ovom nezavisnom, kontrolnom telu trebalo da se dodele šira, istražna ovašćenja, kao i kroz davanje mogućnosti Povereniku za informacije od javnog značaja da podnosi prekršajne prijave protiv prekršilaca Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Osim toga, primetno je i jačanje kapaciteta Državne revizorske institucije, pre svega kroz povećanje broja zaposlenih. Ohrabruje činjenica da je jačanje kapaciteta nezavisnih institucija predviđeno kao jedna od mera u novoj Nacionalnoj strategiji za borbu protiv korupcije, ali dok Akcioni plan ne raz-

⁴ <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/Друштво/1365300/Фотеље+још+увек+чекају+директоре>

radi mehanizme za to i ne obezbedi sadržinu toj meri, rano je govoriti da li će i kada do toga doći. Ipak, i dalje uskraćivanje zakonodavne inicijative „četvrtoj grani vlasti”, nedovoljno jasno i nedоследно postupanje po izveštajima nezavisnih tela koje one dostavljaju Skupštini, daje za pravo da se ovo obećanje smatra „neispunjenim”.

5. Zakon o zaštiti uzbunjivača Status obećanja: Nije ispunjeno

Ovaj zakon još uvek nije usvojen, iako je početak godine obeležen, između ostalog, slučajevima drastičnog kršenja prava lica koja prijavljuju korupciju, odnosno „uzbunjivača”. Za sada, objavljen je samo Nacrt zakona o zaštiti uzbunjivača - ovaj Nacrt uradila je kancelarija Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, koji nema mogućnost zvanične zakonodavne inicijative, pa se očekuju reakcije ovlašćenih predlagača, koje još uvek nema.

6. Kontrola javnih nabavki - Zakon o javnim nabavkama Status obećanja: Delimično ispunjeno

Dugo najavljivani Zakon o javnim nabavkama usvojen je u decembru mesecu (stupio na snagu prvog aprila 2013.) sa dve osnovne namere: da omogući uštede u budžetu i da spreči korupciju, odnosno da spreči zloupotrebe. Normativno posmatrano, ovaj Zakon predviđa brojne novine koje će uticati na smanjenje korupcije i veću konkurentnost postupka. Neke od tih novina su, na primer: centralizacija i veća kontrola javnih nabavki u slučaju državnih institucija, uvođenje instituta građanskog nadzornika koji će nadgledati postupak javne nabavke čija je vrednost veća od milijardu dinara, obavezno objavljivanje konkursne dokumentacije, uređivanje (*po prvi put*) nabavki u oblasti odbrane i bezbednosti, povećanje nadležnosti i ovlašćenja Uprave za javne nabavke. Međutim, propuštena je prilika da se do kraja omogući potpuna transparentnost u javnim nabavkama, tako što će se, na primer, na portalu javnih nabavki objavljivati i godišnji planovi institucija u pogledu javnih nabavki, a ne samo pozivi i dokumentacija za aktuelne nabavke. Taj mehanizam bi omogućio suštinsko praćenje planova i odstupanje od njih, što je sa stanovišta monitoringa i evaluacije rada javnog sektora od suštinske važnosti. Uzalud se pominju milionske cifre u uštedama, ukoliko ne postoje nikakvi mehanizmi da to zaista utvrde i pokažu. Efekti ovog Zakona

mogu se meriti tek za neko vreme, a prve dane njegove primene obeležile su negativne reakcije institucija kulture, koje smatraju da ne mogu i da ne treba da budu u obavezi da stiktno primenjuju ovaj zakon, jer se njime dovodi u pitanje karakter i kvalitet „dobra” koja se nabavljaju u kulturnim ustanovama, a čije je tržište često veoma ograničeno i ne može uvek biti podložno zakonima ponude i potražnje i „davanja finansijski najbolje ponude”. Zbog toga i za sada, status ovog obećanja je „delimično ispunjeno”.

7. Zakon o poreklu imovine **Status obećanja: Nije ispunjeno**

Ovaj zakon još uvek nije usvojen, iako su njegovo donošenje i primena bili najavljivani kao jedno od osnovnih instrumenata u borbi protiv korupcije. Ovaj zakon treba da osvetli dešavanja „prečina korupcije”, odnosno da omogući da se utvrdi i poreklo imovine i novca koji su objekat ili subjekta korupcije.

3. ZDRAVSTVO

1. Akreditacija zdravstvenih ustanova

Status obećanja: nije ispunjeno

Ovo obećanje, koje je podrazumevalo akreditovanje svih zdravstvenih ustanova na osnovu kvalitata pruženih usluga, jedinstvenog sistema licenciranja i akreditovanja, nije do sada ispunjeno. Aktuelna Agencija za akreditaciju zdravstvenih ustanova Srbije, koja inače postoji od 2008. godine i za koju se moglo pretpostaviti da će biti operativni nosilac ovog predizbornog obećanja, sprovodi parcijalne akreditacije i to uglavnom u okviru projekata koje finansiraju međunarodne organizacije i donatori⁵, dok se budžetska sredstva koja treba da sprovedu sistematsku akreditaciju i licenciranje, nisu opredelila.

U međuvremenu, desilo se nešto što bi moglo biti potpuno suprotno od datog obećanja - Vlada je na spisak agencija koje je planirala da ugasi, stavila, između ostalih i Agenciju za akreditovanje zdravstvenih ustanova⁶. Onda se postavilo pitanje da li se obećano akreditovanje (koje, u krajnjem efektu, treba da unapredi kvalitet zdravstvene zaštite i usluga) treba da sprovodi neka druga ustanova, koja bi to ustanova bila, na koji način bi se ona osnovala, finansirala...? To se, naravno, nije desilo, ali je ova situacija odličan indikator za karakter određenog manira davanja predizbornih obećanja, koja se daju bez jasne i precizne analize šta je moguće, potrebno i racionalno uraditi, a šta ne. Do tada, priča o akreditaciji zdravstvenih ustanova ostaje u senci nejasne javne politike koja to treba da sprovede.

2. Borba protiv korupcije -

Centralizovane javne nabavke u zdravstvu

Status obećanja: neispunjeno

Stupanjem na snagu novog *Zakona o javnim nabavkama*, 1. aprila 2013. godine, izvršena je centralizacija javnih nabavki u svim ustanovama, pa i u zdravstvu, a pooštrene su i procedure za takozvane slobodne pregovore o javnim nabavkama. Sa jedne strane, to može dovesti do određenih ušteda u zdravstvu, ali je sa druge, izazvalo veoma ozbiljne probleme u snabdevanju tržišta lekovima u periodu od više od mesec dana. Apotekarske ustanove

⁵ <http://www.azus.gov.rs/about/историја>

⁶ <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/254181/Vlada-ukida-20-drzavnih-agencija>

nisu bile pripremljene za promene u snabdevanju lekova, što je u toku aprila izazvalo nestašice insulina, lekova za srčana oboljenja i HIV infekcije. To govori u prilog činjenici da se sve reforme ovog tipa moraju dobro isplanirati i koordinirati, da se ne bi pretvorile u svoju suprotnost.

3. Finansiranje zdravstvenog sistema Status obećanja: delimično ispunjeno

U prethodnom periodu nije došlo ni do kakvih reformi kojima je promenjen dosadašnji sistem finansiranja zdravstva. Ono se najvećim delom i dalje finansira iz sredstava koja se uplaćuju za zdravstvenu zaštitu, kroz Republički fond za zdravstveno osiguranje, jednim delom se dotira iz budžeta, dok se mali deo finansira iz sopstvenih sredstava i donacija. U situaciji u kojoj postoje ozbiljni problemi sa uplatama zdravstvenog osiguranja od strane poslodavaca, ovaj sistem je u permanentnoj krizi, koja se posledično ogleda i u kvalitetu zdravstvene zaštite. Dodatni problem je i to što se ne zna koliko uopšte novca prođe kroz zdravstveni sistem, iako on čini čak oko 5,7 BDP-a, odnosno oko 12% ukupne javne potrošnje⁷, što će biti moguće jedino kada se napravi jedinstveni nacionalni zdravstveni račun.

U predizbornom periodu obećano je smanjenje ili ukidanje participacije po raznim osnovama. Participacija, međutim, ne samo da nije ukinuta, već je i povećana za određene grupe lekova (na primer, antibiotike). Ovo je jedno od onih obećanja koje pokazuju demagoški karakter političke komunikacije uoči izbora - obećavanje besplatnih usluga javnog sektora jedna je od glavnih „formula” za pridobijanje glasača, posebno u slučaju tako osetljivih tema kao što je zdravstvo. Međutim, kako „nema besplatnog ručka”, posebno u situaciji ozbiljne ekonomske krize i teškoće sa punjenjem fonda zdravstvenog osiguranja, ne samo da nije moguće ukinuti participaciju (jer nismo zemlja blagostanja, kao na primer, Norveška), već njeno povećanje i efikasna naplata nekada postaje jedan od osnovnih dopunskih izvora za punjenje fonda iz kog se leče svi građani zemlje.

4. Unapređenje primarne zdravstvene zaštite i prevencija Status obećanja: nije ispunjeno

Tendencije u oblasti zdravstvene zaštite u sistemima sličnim našem su da se akcenat stavi na primarni nivo (domovi

⁷ <http://www.skockajtebudzet.rs/en/file/show/Analiza%20budzetski%20politika%20final.pdf>

zdravlja), na kom bi se onda potencirala i prevencija, nasuprot takozvanim kurativnim metodama koje su do sada imale primat (lečenje nakon što nastupi bolest) i koje su sa stanovišta zdravstvenog sistema skuplje, a sa stanovišta zdravlja nacije daju lošije efekte. Uvođenje ovog sistema je kod nas pokušano kroz institut izabranog lekara, koji nije dao svoje efekte, jer je problematičan sa mnogo različitih aspekata. Nije bilo dovoljno samo uvesti ovaj institut, a sve ostalo u zdravstvu ostaviti „po starom” (na primer, način finansiranja zdravstva, informatizaciju sistema, način školovanja i unapređivanja zdravstvenih radnika, sukob interesa i neregulisane odnose između državne i privatne prakse...). To je dovelo do toga da su izabrani lekari (iako i sam koncept njihovog „biranja” ima mnogo manjkavosti) postali samo deo birokratske administracije, neko ko i dalje samo upućuje pacijente na druge nivoe i piše različite vrste uputa, jer niti su unapređeni uslovi njihovog rada, niti je teret finansiranja primarne zdravstvene zaštite prebačen na primarni nivo, kako bi taj nivo zaista mogao da ostvari svoju preventivnu funkciju do kraja. Osim toga, koncept izabranog lekara je *neustavno* povezan sa načinom uplaćivanja zdravstvenog osiguranja, o čemu se Ustavni sud već oglasio i proglasio nesutavnom odluku da izabranog lekara može da ima samo onaj ko ima „overenu zdravstvenu knjižicu”. Sve ovo pokazuje da se sistemu reforme zdravstva mora pristupiti temeljno, sistemski, a ne uvođenjem ad hoc mera koje ne daju nikakve efekte. Aktuelna Vlada nije pokazala spremnost niti poteze koji ukazuju da se sa takvom reformom otpočelo.

5. Optimizacija i umrežavanje zdravstvenih ustanova Status obećanja: nije ispunjeno

Ovo obećanje nije ispunjeno, jer još uvek nije urađena ni analiza potreba za određenom mrežom zdravstvenih ustanova. Naime, svaka „optimizacija” znači racionalizaciju, odnosno zatvaranje ili preraspodelu ustanova zdravstva, što se uvek mora „upariti” sa dostupnošću zdravstvene zaštite i obezbeđivanjem usluga svim građanima, gde god da žive.

Eventualni početak umrežavanja zdravstvenih ustanova može biti i najava uvođenja novih, čipovanih zdravstvenih knjižica, koje bi trebalo da omoguće osnov za praćenje lečenja u različitim, sada neumreženim ustanovama. Međutim, ova najava je opet izazvala više kontroverzi nego pojašnjenja, jer nije ni dalje jasno da

li će građani morati da menjaju svoje knjižice novim ili ne, do kog roka, koliko će to koštati građane, a koliko samo zdravstvo, na koji način će to unaprediti pružanje zdravstvenih usluga, a na koji praćenje učinaka zdravstvene politike.

6. Lekovi - cene, promet

Status obećanja: delimično ispunjeno

Ovo obećanje je delimično ispunjeno kroz izjednačavanje javne i privatne farmaceutske prakse. Od januara meseca ove godine stupila je na snagu Odluka Ministarstva zdravlja po kojoj će i privatne apoteke, pod određenim uslovima, moći građanima da izdaju lekove na lekarski recept (takozvane „besplatne” lekove, odnosno lekove koje građani plaćaju kroz Republički fond za zdravstveno osiguranje, uplatom svojim zdravstvenih doprinosa). Mehanizam je sledeći: građani dolaze u privatnu apoteku (kao i u državnu), uzimaju lek na recept, a privatna apoteka svoj trošak nabavke tog leka, uz pomoć recepta koji je pacijent doneo, refundira, odnosno naplaćuje od Fonda. Mehanizam izgleda veoma jednostavno i sa stanovišta dostupnosti apoteka, odnosno lekova pacijentima, više nego koristan. Ovu Odluku je, između ostalih, pozdravila i većina relevantnih udruženja apotekara i farmaceuta, kako u privatnom, tako i u državnom sektoru, navodeći da je Srbija do sada bila verovatno jedina zemlja u kojoj pacijenti nisu mogli da dođu do leka o trošku državnog osiguranja u privatnim apotekama. Osim toga, oni su ocenili da je „ova odluka logična i nagoveštava konačan početak reformi u smislu uključenja privatnog sektora u sve segmente zdravstva, s obzirom da je svetska praksa da ovaj proces i počinje u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i to upravo u apotekarskoj delatnosti”.

7. Zakon o zdravstvenoj zaštiti

/Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju

Status obećanja: delimično ispunjeno

Skupština Srbije usvojila je u decembru 2012. izmene i dopune dva osnovna zakona u oblasti zdravstva, *Zakona o zdravstvenoj zaštiti* i *Zakona o zdravstvenom osiguranju*. Najznačajniji efekti ovih dopuna odnose se na delimično proširenje kruga lica koja će moći da se leče o trošku države, a do sada po drugim osnovama nisu imali pravo na zdravstveno osiguranje. Reč je o tri grupe osoba - za dve se može reći da postoji „medicinska opravdanost”, dok je treća grupa tipična socijalna kategorija. Pravo na zdravstveno osiguranje sada imaju i građani koji su obuhvaćeni 1) pla-

nom obavezne imunizacije (vakcinacije) kojim se obezbeđuje zaštita od zaraznih bolesti i 2) „ciljanim preventivnim pregledima prema određenim programima”. Šta to, u praksi, znači? Postoje određene grupe stanovništva, koje su iz medicinskih razloga i prema zahtevima struke obuhvaćeni obaveznim programima vakcinacije od zaraznih bolesti (na primer, deca određenog uzrasta) ili su predviđeni da prođu kroz određene preventivne preglede (na primer, stariji od određenog broja godina, usled povećanog rizika od malignih bolesti). Međutim, neki od njih do sada nisu imali osnov za zdravstveno osiguranje o trošku države, zbog čega su morali da plaćaju zdravstvene usluge, pa i one koje su medicinski obavezne i opravdane! Ovim izmenama, oni će dobiti pravo na zdravstvenu zaštitu, što je korak koji treba pozdraviti. Osim njih, treću grupu stanovništva koja će steći pravo na zdravstveno osiguranje su samohrani roditelji koji imaju decu do sedam godina starosti, a imaju mesečne prihode ispod proseka. Naravno, svako proširenje kruga korisnika „državnog” zdravstvenog osiguranja sa sobom nosi mogućnost polemike „zašto baš oni i zašto samo oni, a ne neki drugi”, ali to je oblast kojoj svakako uvek treba da prethode analize potreba i opravdanosti, kao i mogućnosti zdravstvenog budžeta da ih snosi.

8. Zaštita prava pacijenata

Status obećanja: ispunjeno

Zakono zaštititi prava pacijenata usvojen je na prolećnom zasedanju Narodne Skupštine, čime je, makar formalno-pravno, ispunjeno jedno od osnovnih obećanja u oblasti zdravstva. Zakon je još u fazi Nacrta pretrpeo brojne kritike, a sporne odredbe su uglavnom ostale u usvojenoj verziji. Na primer, kritike su upućene na činjenicu da su prava pacijenata definisana, ali ne i način njihove zaštite, da ne postoje jasne obaveze zdravstvenih institucija (iako su one te koje u najvećoj meri krše prava pacijenata!), kao i da ne postoje jasne sankcije i odgovornost za kršenje prava pacijenata. Osim toga, najveće kritike Zakon je pretrpeo zbog činjenice da se institut Zaštitnika prava pacijenata izmešta u lokalnu samoupravu i da na tom nivou, zajedno sa novim telom, Savetom za zdravlje, treba da se bavi ovom materijom. Iako treba pozdraviti izmeštanje Zaštitinika prava pacijenata iz zdravstvenih institucija (jer su oni u njima vremenom postali „zaštitnici prava institucije i zaposlenih u njima”), neophodno je bilo predvideti finansijski, normativni i organizacioni okvir za situaciju u kojoj će osiromašene lokalne samouprave morati da se bave i ovom oblašću. Osim toga, Zakon

mnoge detalje prepušta drugim zakonima (na primer, Zakonu o lokalnoj samoupravi, statutima gradova i opština), što može znatno usporiti njegovu primenu, pa čak je i dovesti u pitanje.

Skupštinsku raspravu o ovom Zakonu ipak je najviše inicirala sporna odredba o davanju mogućnosti deci da sa navršениh 15 godina samostalno odlučuju o, na primer, hirurškim intervencijama kojima će biti podvrgnuti. Kritičari ovih odredbi smatraju da se time otvara prostor brojnim zloupotrebama i negativnim tendencijama, kao što su ilegalni abortusi, pa čak i prodaja organa, o čemu su govorili neki ekstremni kritičari. Ipak, odredba je „prošla”, a da bi se dala ocena kvaliteta, odnosno pravih dometa ovog Zakona, neophodno je sprovesti njegovo adekvatno, nezavisno i stručno praćanje.

4. PROSVETA

Obećanja: Uskladjivanje prosvetnog sistema sa tržištem rada/Ulaganje u prosvetnu infrastrukturu/Korupcija u prosveti/Monitoring i evaluacija rezultata (Bolonjskog procesa, PISA...)/Subvencije i ulaganje u naučnu delatnost/Strategija obrazovanja
Status obećanja: nisu ispunjena

Od četiri oblasti koje su bile u fokusu monitoringa, najmanji napredak zabeležen je u oblasti prosvete. Najznačajnija zakonodavna aktivnost odnosila se na usvajanja Strategije razvoja sistema obrazovanja do 2020. godine, ali bez usvojenog Akcionog plana za njeno sprovođenje, ovaj sadržajan i obiman dokument ostaje na nivou stručne analize stanja u oblasti obrazovanja i želja za promenama u toj oblasti.

Obrazovanje je, umesto sistemskih i reformskih promena, u prethodnom periodu uglavnom ostalo zabeleženo po više različitih incidenata, koji ne samo da su pokazali slabosti tog sistema kao takvog, već su izbiljno ugrozili i naučni i istraživački rad. Na primer, bez finansija su ostali Istraživačka stanica „Petnica” i naši fizičari koji su deo istraživačkog tima u svetski poznatom institutu CERN u Švajcarskoj. Srbiji je pretilo i isključivanje iz međunarodnog, PISA sistema ocenjivanja petnaestogodišnjaka, jer Ministarstvo prosvete nije prebacilo potrebna sredstva za tu namenu Institutu za psihologiju, koji u Srbiji sprovodi ovo istraživanje. Ranije pokazani loši rezultati naših učenika na ovom svetski priznatom testiranju stvorili su sumnju da se namerno opstruira sprovođenje tog istraživanja u Srbiji, iako su nadležni (očekivano) to demantovali.

Ipak, najveća afera u oblasti prosvete je svakako afera „mala matura”, u kojoj su u javnost, pre polaganja ovog završnog testa za osnovce, dospeli testovi koje su učenici polagali. Ovo je rezultiralo da se rezultati mature uopšte ne priznaju i ne boduju prilikom upisa u srednju školu, što je stvorilo dodatne probleme prilikom upisa u srednje škole. Afera još nije dobila svoj epilog, a može se приметiti da će taj epilog biti samo krivična odgovornost

neposrednih počinilaca (radnika u štampariji koji su imali pristup testovima), ali ne i moralna i politička odgovornost onih koji upravljaju obrazovnim sistemom.

Osim pitanja kvaliteta obrazovanja i naučno-istraživačkog rada i dalje se kao ključno postavlja pitanje finansiranja i finansijske održivosti prosvetnog sistema, ovakvog kakav je. Ukoliko se dobro ne pripremi, poseban problem na dostupnost obrazovanja, njegov kvalitet i položaj prosvetnih radnika će doneti najavljeni sistem kapitalizacije (plaćanja nastavnika po „glavi učenika”), koji se najavljuje već od 2014. godine. Takav sistem plaćanja će verovatno dovesti do smanjenja broja odeljenja i škola (zbog smanjenja broja učenika i lošeg prirodnog priraštaja), kao i do smanjenja broja prosvetnih radnika, zbog čega će prosveta i dalje da se tretira kao socijalna, a ne kao razvojna oblast koja je od velikog značaja za dalji ekonomski i društveni razvoj.